

**OLIY TA'LIM MUASSASALARI FAOLIYATINI
MOLIYALASHTIRISHNING ZAMONAVIY
TENDENSIYALARI**

Shaymatova Nargiza Ashurovna

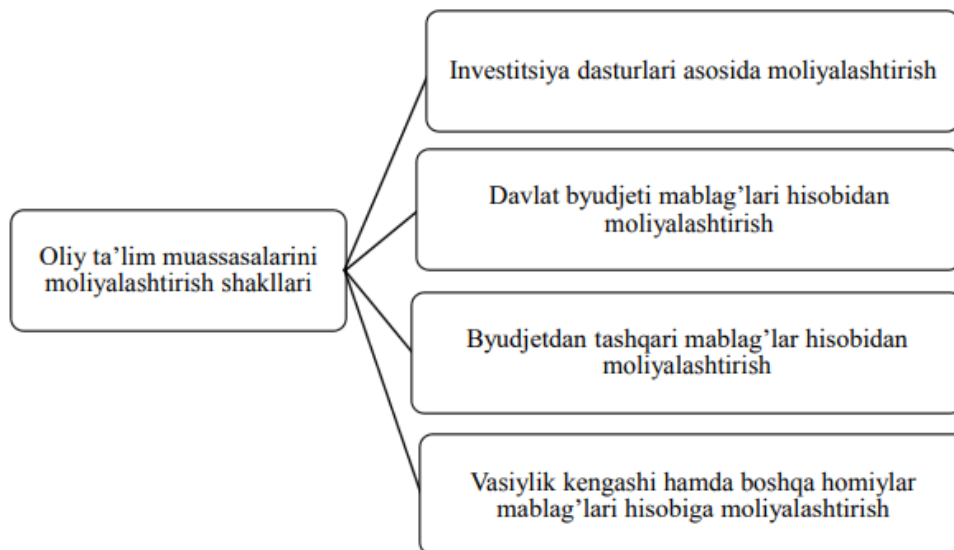
Termiz davlat universiteti

“Moliya” kafedra o'qituvchisi

Hozirda ta'lim tizimi iqtisodiyot rivojlanishining eng muhim omili hisoblanadi deb, to'g'ridan-to'g'ri aytilmoqda va rivojlangan davlatlarda ta'lim iqtisodiyotga nisbatan birlamchi ekanligi ko'rsatilmoqda. Mamlakatimizda oliy ta'lim muassasalari moliyaviy faoliyatini yanada rag'batlantirish va iqtisodiy qo'llab-quvvatlash bo'yicha qator qarorlar, dasturlar qabul qilinib hozirda ijrosi ta'minlanib kelmoqda. Bu jarayonda oliy ta'lim muassasasining moliyaviy manbaalari va ulardan foydalanish samaradorligini ta'minlash asosida yuqori ta'lim sifatiga erishishi bugungi kundagi asosiy ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Ta'lim sohasini rivojlanish darajasi mamlakatning iqtisodiy rivojlanish darajasiga bog'liqdir. Rivojlangan davlatlar uchun esa oliy ta'lim sohasini rivojlantirish masalalari juda muhim hisoblanadi. Yuqorida shuni aniqlandiki, ta'limga yo'naltirilayotgan xarajatlar jismoniy kapitalni rivojlanishiga o'zini ta'sirini ko'rsatgan holda mamlakatning o'z texnologik rivojlanishi hamda boshqa davlatlar tomonidan ishlab chiqilgan texnologiyalarni tez ilg'ab olish imkoniyatini yaratib berish kabi bilvosita ta'sirini ham ko'rsatadi. Yana shuni ta'kidlash mumkinki, iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun ta'limning turi, sifati va samaradorligi kabi barcha jabhalari ta'sir ko'rsatadi.

Yana shuni ta'kidlash lozimki, ta'lim bosqichlariga yo'naltirilayotgan xarajatlar hajmi nafaqat to'g'ridan to'g'ri iqtisodiy o'sish sur'atlariga ta'sir ko'rsatadi balki rivojlanish uchun zarur bo'ladigan ta'lim salohiyatini shakllanishiga ham ta'sir ko'rsatadi. Ta'limning nafaqat bevosita, balki shu bilan birga bilvosita (tashqi) ta'sirlar ham shakllanib boradi, chunki bir induvid tomonidan olinayotgan bilim atrofidagi boshqa insonlarga, sanoat tarmoqlariga, shaharlarga, tuman va qishloqlarga va umuman mamlakatga tarqalishi kabi ta'sirlarini ham ko'rish mumkin. Makro miq'yosda ta'limdan shakllanadigan ijtimoiy ta'sir, xususi holatga nisbatan farqli o'laroq, o'zining hajmlari bilan va o'z navbatida shunga yarasha ta'siri bilan ham ta'lim sohasini davlat tomonidan qo'llab quvvatlanishiga asos bo'la oladi. Ta'limning ijtimoiy ta'siri qanchalik yuqori bo'lsa, shunchalik ta'limga yo'naltirilayotgan davlat xarajatlarini samaradorlik darajasi yuqori bo'ladi. Ayniqsa, jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashib borayotgan O'zbekiston uchun ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimini shakllanayotgan bozor, shu jumladan, mehnat bozori talablariga moslashtirish hamda

mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish maqsadlari va vazifalariga muvofiqlashtirishni hayotning o'zi taqozo etdi.

1-rasm. Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirish shakllari.

Shu munosabat bilan oliy ta'lim muassasalariga byudjetdan tashqari mablag'larni jalb qilishning usul va shakllarini kengaytirish bo'yicha ishlar olib borilmoqda. Oliy ta'lim muassasalariga davlat tomonidan berib qo'yilgan mulkdan foydalanish huquqi ularga katta miqdordagi mablag'larni jalb qilish imkoniyatini beradi. Chunki bu ularning berilgan mulkdan to'liq begonalashmagan holda tadbirkorlik faoliyatida ishtirok etishiga katta imkoniyatlar yaratadi. Jumladan, vaqtincha bo'sh turgan binolarini ijaraga berish hamda institut hududida ta'lim muassasalari uchun zarur bo'lgan xizmat ko'rsatish ishlarini yo'lga qo'yish orqali oliy ta'lim muassasalari hisobiga qo'shimcha mablag'larni jalb qilish mumkin.

Ta'lim sohasida kuchli va izchil siyosat ta'lim sifatini ta'minlashni xalqaro darajaga ko'ratish asosida yuqori bilim va ko'nikmaga ega bo'lgan komil shaxslarni tarbiyalash yotadi. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar keng ko'lamliligi bilan ajralib turadi va hozirgi kunda esa o'quv jarayonida ta'lim sifatini keskin oshirish dolzarb masala sifatida qaralmoqda.

Ayniqsa, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" bu borada yuqori natijalarga erishish imkonini berdi. Yetuk mutaxassis kadrlar tayyorlash tizimi shakllantirildi. Bularni natijasi sifatida aytish mumkinki bugungi kunda milliy ta'lim modelimizni yutuqlari dunyo jamoatchiligi tomonidan e'tirof etmoqda.

Shunday ekan, O'zbekistonda ta'lim tizimining moliyaviy boshqaruvini takomillashtirish orqali malakali kadrlar tayyorlashning yangicha boshqaruv tuzilmalarini tashkil etish va boshqaruvning zamonaviy shakl va usullaridan foydalanish dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Buning uchun, avvalo, ta'lim tizimini davlat tomondan moliyaviy qo'llabquvvatlash, mavjud mablag'lardan

samarali foydalanish hamda ta'lim muassasalariga byudjetdan tashqari mablag'larni jalb etishni takomillashtirish muhim o'rin tutadi. Negaki, ta'lim muassasalarini etarlicha mablag' bilan ta'minlamay turib, sifatli ta'lim tizimini talab etish oxir oqibatda ushbu soha samaradorligiga o'zining salbiy ta'sirini ko'rsatishi mumkin. Byudjetdan tashqari mablag'larni jalb qilish yo'nalishlari va usullarini qo'llashda ta'lim sohasi rivojlangan mamlakatlar ta'lim tizimini o'rganish va mamlakatimizning ijtimoiy-iqtisodiy ahvolidan kelib chiqqan holda, o'zimizga moslashtirib, xorij tajribasidan foydalanish maqsadga muvofiq deb o'ylaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shernayev A.A, Qalandarov Z.I. Strategik rivojlanish sharoitida mahalliy byudjetlar daromadlarini takomillashtirish yo'nalishlari. «Студенческий вестник»: научный журнал. – № 20(165). Часть 14. Москва, Изд. «Интернаука»
2. Shernaev A.A. Principles and methods of organization of the internal tax control system in joint stock company // International Journal of Economics, Business and Management Studies - ISSN:2347-4378 SJIF Impact Factor(2021) :7.473, Journal DOI: 10.36713/epra1013 (Volume: 8, Issue: 4, April 2021).
3. Shernaev A.A. Tax analysis in microlevel tax planning // electronic journal of actual problems of modern science, education and training. February, 2021 -IV. ISSN 2181-9750, 75-82-p. 8. Shernaev A.A. On the issue of the efficiency of taxation of joint stock companies // «ЭКОНОМИКА И БИЗНЕС: теория и практика». Международный ежемесячный научный журнал - №9-2 (67). Москва, изд. ООО «Капитал»
4. Shernayev A.A, Budjetdan tashqari jamg'armalar moliyaviy resurslarini shakllantirish va taqsimlash amaliyotini takomillashtirish yo'nalishlari. «Студенческий вестник»: научный журнал. – № 1(99). Часть 6. Москва, Изд. «Интернаука»
5. Khamdamov S. ASSESSMENT OF RISKS RELATED TO PENSION SUPPORT OF CITIZENS CONCERNING PENSIONS BY AGE //International Finance and Accounting.